

KURTULUŞ SÜNNET-İ SENİYYEDE!*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Şu mübarek cuma günün bereketlerini, rahmetlerini, nimetlerini Cenâb-ı Hak sizlere nasib eylesin, ihsân eylesin...

a.Cahillik, Akıl ve Tefekkür

Okumak istediğim hadis-i şeriflerden iki tanesi, Hazret-i Ali Efendimiz RA'dan rivayet olunmuş. Birincisine başlıyorum:¹

أَلْ فَقْرَ أَشَدُّ مِنَ الْجَهْلِ، وَالْ غِنَى أَعْوَدُ مِنَ
الْعَقْلِ، وَالْ عِبَادَةَ كَالْتَفَكُّرِ
(أبو بكر بن كامل، وابن النجار عن علي)

RE. 482/3 (*Lâ fakra eşeddü mine'l-cehl, ve lâ gınâ a'vedü mine'l-akl, ve lâ ibâdete ke't-tefekkür.*)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.III, s.68, no:2688; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.157, no:4647; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.38, no:836; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.36; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.179, no:7889; Mizzî, *Tezhîbü'l-Kemâl*, c.VI, s.239; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XIII, s.256; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Vera'*, c.I, s.122, no:216; Hz. Hasan RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.163, no:44135; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.2039, no:3038; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XVI, s.446, no:17233.

Hazret-i Ali Efendimiz'in bir hadis-i şerifi. Hazreti Ali Efendimiz'i seven bütün müslümanlara ithaf ediyorum.

Peygamber Efendimiz, Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği bu mübarek hadis-i şerifinde buyuruyor ki:

(*Lâ fakra eşeddü mine'l-cehl*) Bütün kelimeleri biliyorsunuz: *Fakr*; fakirlik, yoksulluk, noksanlık, bir şeye sahip olmamak demek. *Cehl*; câhillik, bilmemek demek. *Eşed* de; şiddetli, daha şiddetli, en şiddetli demek. Ama burada (*lâ fakra*) diye *lâ* gelince ve *fakr* kelimesinin sonu üstünlü okununca, (*lâ ilâhe*) der gibi; bu *lâ*'ya *nâfiyetü'l-cins* derler. Yâni, bir ismin önüne bu *lâ* gelirse, o ismin gösterdiği cinsten her şeyi nefyeder; bu şeyden hiç yok mânâsına gelir.

(*Lâ fakra*) deyince de, “Hiç bir fakirlik yok; (*eşeddü mine'l-cehl*) câhillikten daha şiddetli hiçbir fakirlik yok!” demek. Yâni bir kere câhillik bir çeşit fakirliktir, ama en fenâ fakirliktir. İlim yönünden fakirlik demektir. Bilgisiz, bomboş, okumamış, öğrenmemiş, bilmiyor işte, câhil...

Bu bir fakirliktir ama, mal yokluğundan, para yokluğundan daha beterdir. Çünkü câhil insan çok câhillikler yapar. Yâni, câhillik dediğimiz zaman kasedettiğimiz, kendisine dünyada, âhirette zarar verecek çok şeyler yapar. İyi yapıyorum sanarak, ahiretine zarar veren şeyleri de yapar.

Meselâ, bid'at olan bir şeyi sevap kazanıyorum sanarak yapar, cahilliğinden; halbuki bid'attır, hatta gûnahtır. Dine faydalı oluyorum sanarak, hatta sevap kazanıyorum sanarak bir şey yapar; ama dini kökünden kazıyacak bir şeydir, gûnahtır onu bilmez. Yanlış bilgilenmiştir veya hiç bilmemiştir, öğrenmemiştir. O fakirliklerin en fenasıdır. Onun için, “Cahillikten daha şiddetli fakirlik olmaz.” diyor, Peygamber Efendimiz.

Biraz hadis-i şeriflerle fazla meşgul olduysanız, mutlaka duymuşsunuzdur. Peygamber Efendimiz, bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:²

مَا أَخْشَى عَلَيْكُمُ الْفَقْرَ، وَلَكِنْ أَخْشَى عَلَيْكُمُ
التَّكَاثُرَ

(حم. عن أبي هريرة)

(*Mâ ahşâ aleykümü'l-fakr*) “Ben sizin için fakirlikten korkmam! (*Ve lâkin ahşâ aleykümü't-tekâsür*) Fakat bolluk içinde olmanızdan, zengin olmanızdan korkarım!”

Yâni, “Fakirlikten dolayı korkmuyorum. Çünkü, fakir oldunuz mu Allah’a yalvarırsınız, yakarırsınız; ‘Aman yâ Rabbi!’ dersiniz, ‘Para ver yâ Rabbi! Geçinemiyorum, evin kirasını veremedim, aç kaldım, açıkta kaldım...’ dersiniz.” demek istiyor.

² Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.539, no:10971; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VIII, s.16, no:3222; Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.582, no:3970; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.281, no:10314; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.99; Ebû Hüreyre RA’dan.

Tabii inanan insan fakrını, ihtiyâcını kime arz eder?.. Mevlâsına arz eder, yalvarır, yakarır. Yalvarmak, yakarmak da Allah'ın çok sevdiği bir şeydir. Mü'minin duası, niyazı, yalvarması, yakarması Cenâb-ı Hakk'ın sevdiği bir şeydir. Onun için, fakirlik insanın Cenâb-ı Mevlâ'ya yönelmesini, esas itibariyle bağlanmasını, dua etmesini, niyaz etmesini, ibadet etmesini, korkmasını, ummasını sağladığı için, sonuç itibariyle faydalıdır.

Zenginlik de, insanı çeşitli zararlara sürükler. Meselâ, bir kere kibirli yapar. Zengin adam mütekebbir, kendini beğenmiş olur, sağ sola tepeden bakar, burun kıvrır, burnu havada olur, nefsi kuvvetli olur...

Bir kere kibir iyi bir şey değil, Allah oradan sevmez. Sonra parası var diye namazı, niyazı, ibadeti, tazarrusu, Cenâb-ı Hakk'a yalvarması, ilticâsı, münâcâtı az olur, unuttur, tuğyan eder:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيْطَغِي. أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَى

(العلق-٦-٧)

(*Inne'l-insâne leyatğâ. En raâhü'stağnâ.*) İkra' Sûresi'nden ayet-i kerime bu okuduklarım: "İnsanoğlu kendisini müstağni gördü mü, zengin gördü mü, –parası var, pulu var– tuğyan eder, insafı bırakır, gösterişe kaçır." (Alak, 96/6-7) Yüzükler, pırlantalar, küpeler, malıyla mülküyle öğünmek, süslenmede, püslenmede rekabet, yarış... Allah'ın sevmediği şeyleri çok yapar.

Onun için, Peygamber SAS Efendimiz, “Ben sizin fakir olmanızdan ziyade zengin olmanızdan korkarım!” buyurmuş.

Tabii, fakirliğin de kötü tarafı nedir?.. Fakir olduğu için isyan etmek, günaha sapmak, çalmak çırpamak veya Cenâb-ı Hakk’a karşı gelmek, âsi gelmek... İşte böyle insanı raydan çıkartan, yanlış işler yaptıran fakirlik de iyi değil tabii. Allah’ı unutturan zenginlik de iyi değil. Ama fakirlik kimse tarafından istenmiyor; herkes, “Cenâb-ı Hak bize bol nimet versin!” diye istiyor.

Sahabeden birisi de:

“—Çok malım mülküm olsun, fakirlik canıma tak dedi yâ Rasûlallah!” demiş.

Ona da Peygamber Efendimiz:

“—Senin şükürünü edebileceğin az bir mal, seni saptıracak, şaşırtacak çok maldan daha hayırlıdır. İsteme bunu!” diye birkaç defa ihtar etmiş.

Sonrasını biliyorsunuz meşhur bir olay bu, hadis-i şerif kitaplarında anlatılan.

Fakirlik kötü ama, fakirliklerin en kötüsü de cahilliktir. Binâen aleyh, câhillikten kurtulmaya çalışmalıyız. Çoluk çocuğumuzu alim yetiştirmeye gayret etmeliyiz. Kendimiz de kitaplar okuyup, öğrenip, câhillikten kendimizi kurtarıp, bilgili müslüman olmaya çalışmalıyız. Ya da hiç olmazsa, “Ya öğreten ol, ya öğrenen

ol!” dediği gibi Peygamber Efendimiz’in; ³bilgiye tâlip olan, bilgiyi öğrenmeye heves eden, kalkışan, bilgi yolunda olan insan olmalıyız.

Cahillikten kurtulmağa çalışmak çok önemli!.. Çoluk çocuğumuzu alim yetiştirmek fevkalâde önemli!.. Kur’an-ı öğrenmek, sünnet-i seniyyeyi öğrenmek, dinin ahkâmını, inceliklerini öğrenmek, fıkhnın derinliklerine âşinâ olmak; haramı, helâli, mekruhu, mubahı öğrenmek çok önemli!.. Câhillikten kaçınacağız.

وَالْغِنَىٰ أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ

(*Ve lâ gınâ a’vedü mine’l-akl*) “Akıldan daha faydalı bir zenginlik de yoktur.” diyor Peygamber Efendimiz. Yâni, akıl da bir zenginliktir insan için. Çünkü akıl sahibi, hakîkaten beş parasız bir kimse olarak bile gelse köyden şehire; kısa zamanda işini ilerletir, aklıyla başarı kazanır, kısa zamanda yükselir.

Akıl çok büyük bir nimettir ve insanın akıl yönünden fakir olmaması çok güzel! İnsanın akıl yönünden tam olması, akıllı olması çok büyük bir fazilet, üstünlük, çok güzel bir sıfattır. Ondan daha faydalı bir zenginlik de olamaz. Çünkü, insana anasından, babasından para pul, zenginlik kalsa bile, akılsız oldu mu onları da harcar, elinde bile tutamaz.

³ *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.166, no:437.

Onun için Allah hepimize akıl versin... Ama nasıl akıl versin?.. Aklın çeşitleri var, markaları var, cinsleri var. Hangi marka akıl isteyelim, hangisi en iyisidir?.. *Akl-ı selîm*; yâni sâlim olan, hastaliksız olan, yamuk olmayan, doğru olan akıl.

Şimdi dünyada herkes kendisini beğeniyor. Her millet kendisiyle, kendisinin müktesebatıyla, medeniyetiyle övünüyor. Her insan tutturduğu yolun daha uygun olduğunu sandığı için, o yolda yürüyüp gidiyor. Tenkit ettiğin zaman da, sana bin bir türlü laf söylüyor. Yâni herkes bir akıl sahibi ama, dünyada ne kadar insan varsa o kadar akıl var ama, mühim olan isabetli akıl, yâni doğru düşünen, bozuk yamuk düşünmeyen akıl sahibi olmak, *akl-ı selim* sahibi olmak.

Hırsızın da bir aklı var. Hırsızlık yapmayı tercih ettiriyor kendisine ve o aklıyla polisi atlatacak usulleri, çareleri arıyor, buluyor. En kuvvetli koruma tedbirleri altındaki banka kasasını bile soyup, alıp götürüyor. Akıl; akıl ama yamuk bir akıl, iyi bir akıl değil.

Yâni aklın nasıl olması lâzım?.. *Akl-ı selim* olması lâzım!.. *Akl-ı selim* olması için de, Cenâb-ı Hakk'ın yardım etmesi lâzım! Yâni, Cenâb-ı Hak yardım etmezse, insan doğruyu bulamaz.

Dünyada çok filozoflar yaşamış, gelmiş, geçmiş; ilkçağda, orta çağda, yeniçağda, yakın çağda, 20. Yüzyılda, 21. Yüzyılda... Her birisi başka bir söz söylemiş. Hani akıl için yol birdi? Niçin birisinin söylediğini ötekisi tenkit ediyor?.. O da

akıllı, bu da akıllı ama sözleri farklı... Demek ki, herkes kendi aklını kullanarak gerçekleri bulmaya çalışıyor ama, en doğruyu bulmaya akıl bazen yetmiyor, kâfi gelmiyor. Demek ki kâfi gelen, yetenekli, yeterli bir akıl olması lâzım! Sâlim bir akıl olması lâzım, doğruları ölçüp tartacak bir akıl olması lâzım!..

Bunun gibi, zevkin de çeşitli tipleri vardır. Kimisi sadisttir; başkalarına ezâ, cefâ vermekten zevk alır, karşısındakine işkence ettirir. Roma imparatoru Neron gibi, esirin aslanın elinde parçalanışını seyreder, zevk alır. O da bir zevk ama, başına çalınсын böyle bir zâlimin böyle bir zevki... Nasıl bir zevk olması lâzım?.. Zevk-i selîm olması lâzım!

Herkes bir şey hisseder, ama hissin de güzel olması lâzım, hiss-i selim olması lâzım! Akl-ı selim olması lâzım, zevk-i selim olması lâzım! Her şeyin selim olması, yâni selâmette olması, arızadan, kusurdan uzak olması lâzım!..

Pekiye selim bir akıl, güzel bir akıl nasıl olur?.. Her şeyi bilen Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin, kendisine bu nimetleri vermiş olduğu mübarek insanlar en akıllıdır. Yâni, peygamberler en akıllıdır; evliyâullah, mukarreb, ermiş, mübarek kullar en akıllıdır. Çünkü Allah sevdiğine en kıymetli şeyi verir. İslâm'da da en kıymetli şey akıldır.

İslâm'ın ana hedeflerinden birisi akılı korumaktır. İslâm'ın içkiye düşmanlığı, akılı götürdüğü içindir. Şaraba, rakıya, votkaya, biraya bizim

hışmımız, kızgınlığımız boşuna değildir; akıldan yana olduğumuzdan dolayıdır. Akla düşman olduğundandır. Aklı götürüyor, idraki götürüyor, duyguyu götürüyor. Adamı köprü'nün kenarına çarptırıp, Boğaz'a yuvarlatıyor. İşte onun için bazı şeylere kızıyoruz.

Bazıları da bize kızıyorlar. Neden?.. Onların çok beğendiği, çok sevdiği şeyleri biz tenkit ediyoruz diye.

Biz kendiliğimizden de, tecrübemizle bunların güzel olduğunu anladığımız için, güzel şeyleri savunuyoruz. Çirkin şeylerin de karşısında mücâdele veriyoruz. Ama biz esas itibariyle Kur'an-ı Kerim'e, Peygamber Efendimiz'in sünnetine bakarak, İslâm'ın güzelliklerine bakarak, İslâm'ı temel esas alarak yapıyoruz. Yâni en selim olan akıl, vahiy ile, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hidayet vermesiyle, gerçekleri gören akıldır.

Acaba Firavun mu, Nemrut mu daha akıllı adamdı; Musâ AS mı, İbrâhim AS mı daha akıllı insandı?.. Birisi işte devletin başına geçmiş hükümdar; ötekisi de onun hışmına uğramış, ateşe atılmaya, öldürülmeye kalkışılmış bir insan. Sıkıntı çekmiş, korku geçirmiş, hayatî tehlikeye maruz bir insan... Hangisi daha iyi?.. Peygamberler daha iyi.

Daha iyi olduğunu tarih gösterdi. Biz de şu anda Nemrud'u sevmiyoruz, Firavun'u sevmiyoruz. Yaptığının zulüm olduğunu çok kesin olarak söylüyoruz. Ama başkaları söyleyememişler zamanında bunu... Hatta onları, Firavunları, Nemrutları desteklemişler.

Allah hepimize akl-ı selim versin. Yâni basiretli, gönül gözü açık insan olmayı, böyle her şeyi bilen Rabbü'l-âlemîn'in doğru yola sevk ettiği, gözünden perdeler kalkıp da gerçekleri görebilen insan olmayı nasib etsin...

Yoksa, herkes aklım var diyor ama, hiç de güzel akıl değil akılları... O da üzerinde düşünülecek bir şey. Asıl akılla o da anlaşılır. Yâni, hangi akıl daha iyi, hangi akıl yanlış?.. Hangi filozof ne söylemiş, yanılmış; hangi eren, evliyâ ne söylemiş, isâbet etmiş?.. Onu da yine Cenâb-ı Hakk'ın verdiği kabiliyetle, akl-ı selim sâhibi ayırt edebilir:⁴

اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ، فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ

(ت. عن أبي سعيد)

(*Ittekù firâsete'l-mü'min, feinnehû yenzuru bi-nuri'llâh*) “Mü'minin ferasetinden korkun, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar.” diye,

⁴ Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.298, no:3127; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.23, no:7843; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.V, s.351, no:1154; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.VII, s.354, no:1529; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.191, no:1234; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.129, no:1688; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XIV, s.67; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.102, no:7497; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.312, no:3254; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.118; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.183, no:2042; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.387, no:663; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.99, no:2500; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.207; Ebû Ümâme RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.94; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.473, no:17940; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XI, s.130, no:30730; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.41, no:80; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.I, s.334, no:531.

Peygamber Efendimiz de bunu buyurmuş.

Çünkü, Allah nur verdi mi, zihninin dibindeki, köşesindeki gizliliği bile anlar. Zihninin en arka tarafına sakladığı art niyetini bile anlar. Kalbinin fitnesini, fesadını sezer insan; mü'mine Allah ferâset verdiği için.

İslâm ne kadar güzel, değil mi?.. “Câhillikten daha büyük fakirlik olmaz!” diyor, alimliğe teşvik ediyor. Aklı methediyor, “En büyük zenginlik akıldır.” diyor, akıllı olmaya teşvik ediyor.

Sonra buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:

وَالْإِبَادَةُ كَالْتَّفَكُّرِ

(*Ve lâ ibâdete ke't-tefekkür*) “Tefekkür etmek kadar kıymetli ibadet de olmaz.”

(*Lâ ibâdete*) “Hiç bir ibâdet yoktur, (*ke't-tefekkür*) tefekkür etmek gibi...” Yâni, “Onun gibi hiç bir ibâdet yoktur!” ne demek?.. “Onun kadar sevabı çok olan hiçbir ibadet yok!” demek. Çünkü namaz mı daha kıymetli, tefekkür mü?.. Kur'an okumak mı daha sevaplı, tefekkür mü?.. Zikir yapmak mı daha sevaplı, tefekkür mü?.. Cihad etmek mi daha sevap, tefekkür mü?

Tefekkürlü olursa, ötekilerin bir kıymeti oluyor. Tefekkürsüz bir namaz, güzel namaz olmuyor. Tefekkürsüz bir oruç, güzel bir oruç olmuyor. Tefekkürsüz bir cihad; yâni bozuk niyetli, düşünmeden veya nefse uyarak, şehvâni,

şeytâni maksatlarla yapılan bir cihadın hiçbir kıymeti olmuyor. Karşı tarafa zulmetmek için yapılan bir şeyin, hiçbir kıymeti olmuyor.

Hazret-i Ali Efendimiz RA, nasıl öldüreceği insanı öldürmekten vazgeçivermiş! Çünkü, savaşı bile Allah rızası için yapıyor. Allah rızası gittiği zaman, öyle bir şeyi yapmaktan kendisini alıkoyuyor. Onun için, en kıymetli şey tefekkürdür. Yâni en sevaplı iş tefekkürdür.

Niye tefekkür bu kadar kıymetli?.. Bu bir çalışmadır. İnsanın zihnini bir konu üzerinde çalıştırmaya, derin derin düşünmesine tefekkür demek diyoruz.

Neden?.. İnsan düşünme düşünme doğruyu bulur. Yâni doğruyu bulmanın başka yolu yok! Düşünmeden bulunmaz. Yâni tesâdüfen, gözü kapalı, körebe oynar gibi, yoklamayla hakikatler bulunmaz; derin derin düşünülerek bulunur. Hatta, çok çok tecrübe yaparak bulunur. Tecrübeler üzerinde, tecrübelerin sonuçları üzerinde de düşünülerek bulunur. Bütün delilleri toplayarak, onların üzerinde tefekkür ederek gerçekler bulunur. Öyle, gerçek hemen meydanda değildir.

Altın madeni, hemen böyle toprağın üstünde pırıl pırıl parlamıyor. Elmas pırıl pırıl parlamıyor. Onu kaç metreler kazıyorlar, bin bir türlü zorluklarla çıkartıyorlar, öyle elde ediyorlar. Yâni çalışma gerekiyor. Doğruyu bulmak için de, tefekkür böyle yerin altından elması bulmak gibi, altını bulmak gibi, kıymetli madeni bulmak gibi bir şey.

Hatta erbabı olmazsa, eline aldığı taşın elmas olduğunu bile, işlenmemiş olduğu için anlamayabiliyor. Erbabı biliyor. Siz bir

eski kilim parçası diye bir kenara atıyorsunuz. Ama halıcı onu gördüğü zaman aklı başından gidiyor;

“—Aman, 14. Yüzyıl’dan kalma şu cins, şu kadar kıymetli halıyı kenara atmış bu câhil!” diyor.

Alıyor onu, turistlere ne kadar pahalı satıyor. Yüz binlerce dolara satıyor.

Onun için, tefekkür ibâdetinde de çok önemli!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin nimetlerini tefekkür edecek, kudretini tefekkür edecek, sanatını tefekkür edecek, mahlûkatı üzerinde, masnûâtı üzerinde tefekkür edecek... Sanatı üzerinde, kudreti üzerinde, ibreti üzerinde tefekkür edecek... Dînî konuların güzelliğini anlamak için, derinlemesine tefekkür edecek: “Şu oruç ne kadar güzel bir ibâdet!.. Şu hac ne kadar hikmetli bir ibâdet!.. Şu zekât ne kadar yerli yerinde bir emir!.. Şu namaz ne kadar güzel, abdest ne kadar güzel, gusül ne kadar güzel!..” Bunları anlayacak.

Onun için tefekkür, her ibâdeti de ayrıca kıymetlendiren, çok kıymetli bir ibâdetdir. Kendisi de bir ibâdetdir. Yâni bir insan otursa, gözünü yumsa, tefekküre dalsa, çok sevap kazanır. Neden?.. Tefekkür ediyor. Tefekkür başlı başına bir sevap. Ama namazı tefekkürle

kılırsa, namazı cevher oluyor. Orucu tefekkürle tutarsa, orucu mücevher oluyor. Haccı mütefekkirâne yaparsa, o kıymetli oluyor.

Cenâb-ı Hak bize şu tefekkür nimetini ihsan eylesin... Tefekkürün zevkine âşinâ eylesin... Hepimizi mütefekkirâne yaşamaya muvaffak eylesin...

Bakıyorum şöyle ayna gibi, uzaktan ekrandan seyrederek gibi seyrediyorum; yapılanları, söylenenleri, hareketleri, davranışları, kararları... Allah akıl fikir ihsân etsin... Tefekkür nasib eylesin... Çok önemli!.. Çok kimse kendisinin dünyasını, âhiretini mahvediyor; yanlış hareketlerden dolayı, düşünmediğinden dolayı, akılsızlığından dolayı, câhilliğinden dolayı, tefekkürsüzlüğünden dolayı...

Demek ki, bir de fakültelerde felsefe derslerinde, kitaplarda tavsiye edilen, övülen tefekkür; herkesin de böyle hoşuna gidiyor, edâlı edâlı onları okuyup, onları satmayı da seviyorlar. Bu tefekkürü, mütefekkirliği, gerçekten İslâm'ın onu emrettiğini, İslâm'ın bunların çok sevaplı olduğunu gösterip, müslümanları ona teşvik ettiğini ve mütefekkilere çok sevap verdiğini bileceğiz. Ama doğruyu düşünüp, doğruyu yapana; eğriyi düşünüp de şeytanlığı yapana değil...

Şeytanın da tabii akıllı var, hilesi var, vesvesesi var. Kandırıyor birçok akıllı insanı, ama ona bir mükâfat yok, onun karşılığı cehennem. Cehenneme girip, ebedi azab çekmek.

Güzel şeyleri yapacak, yâni güzel âletleri güzel imkânlarda kullanacak. İnsanoğlu eline geçen imkânları, aletleri, araçları, vasıtaları güzel yola kullanırsa, imtihanı başarıyor. Güzel yola kullanamazsa, kıymeti olmuyor, dünyası berbat oluyor. Etrafını da berbat ediyor, topluma da zararı oluyor. Öldükten sonra, ahireti de berbat oluyor.

*Ne kendi eyledi rahat, ne halka verdi huzur;
Yıkıldı gitti cihandan, dayansın ehl-i kubûr!*

denildiği gibi oluyor. ⁵

Hazret-i Ali Efendimiz'den rivayet edilen birinci hadis-i şerif bu, çok güzel! Ezberlemenizi tavsiye ederim.

b.Amel, Niyet ve Sünnete Uygunluk

İkinci hadis-i şerif. Hazret-i Ali Efendimiz'den, Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs* kitabında rivayet etmiş:⁶

أَلْ قَوْلُ إِلَّا بِعَمَلٍ، وَالْ قَوْلُ وَالْ عَمَلُ إِلَّا بِنِيَّةٍ،
وَالْ قَوْلُ وَالْ عَمَلُ وَالْ نِيَّةُ إِلَّا بِإِصَابَةِ السُّنَّةِ
(الديلمى عن على)

⁵ Sultan II. Mahmud devri devlet adamlarından Halet Efendi (1760-1823) için söylenmiştir.

⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.185, no:7908; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.44, no:601; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.280, no:297; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.376, no:1083, 2428 ve c.XV, s.911, no:43575; *Câmiü'l- Ehâdis*, c.XV, s.144, no:15175; c.XVI, s.452, no:17250.

RE. 482/6 (*Lâ kavle illâ bi-amel, ve lâ kavle ve lâ amele illâ bi- niyyeh, ve lâ kavle ve lâ amele ve lâ niyyete illâ bi-isâbeti's- sünneh.*)

Bunlar çok veciz, yâni kısa ama özlü, mânâsı derin ve güzel, ana esasları anlatan çok güzel hadis-i şerifler... Bunları çocuklarınıza, arkadaşlarınıza öğretin, ezberletin!

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

(*Lâ kavle illâ bi-amel*) “Hiç bir söz yoktur, ancak işlemekle, icrâ etmekle, amel etmekle kıymetlidir.” Yâni, “Kuru sözün kıymeti yoktur, icraat yaparsan kıymeti vardır.” demek. Sadece güzel şeyleri, “Şunu yapmak iyidir, bunu yapmak iyidir.” der de insan, lafta bırakır da, sözde bırakır da icrâ etmezse, onu yapmazsa; o sözün kıymeti yoktur.

“—Doğru sözlülük iyidir.”

“—Tamam, iyi olduğunu söyledin ama doğru sözlü değilsin!”

“—Yalan söylemek fenâdır.”

“—Tamam, öyledir ama sen yalan söylüyorsun!”

Yâni söylediğin güzel bir şeyi, tatlı tatlı methettiğin, tavsiye ettiğin bir şeyi icrâ edersen, kıymeti var. İcrâ etmezsen, o sözün kıymeti yok. Sözü söyleyip de yapmazsa, vebal oluyor. O zaman demek ki, iyi şeyi lafta bırakmayacak, sadece sözünü etmeyecek, icraatını da yapacak. Çünkü güzel şey...

(*Ve lâ kavle ve lâ amele illâ bi-niyyeh*)
“Tamam söz de güzel, onu icrâ da ediyor;
bunların da hiçbir kıymeti yok...” Neyle kıymet
kazanacak?.. (*illâ bi-niyyeh*) “Niyet halis
olursa, güzel niyetle yapılırsa, o zaman o güzel
sözün uygulanması insana sevap verir.”

Söz güzel, uyguluyor; ama niyet kötüyse,
o zaman ondan sevap olmaz. Niyetine göre
bakılır:⁷

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

(بخ. م. د. ن. ه. حم. عن عمر)

⁷ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.1, no:1; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1515, no:1907; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.670, no:2201; Neseî, *Sünen*, c.I, s.58, no:75; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1413, no:4227; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.25, no:168; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.73, no:142; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.50, no:1; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.9, no:37; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.17, no:40; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.380, no:257; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.336, no:6837; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.41, no:181; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.79, no:78; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.42; Hamîdî, *Müsned*, c.I, s.16, no:28; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.195, no:1171; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.62, no:188; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.244; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.136, no:656; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXII, s.166; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.171; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.488, no:7438; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.64, no:257; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.380, no:3707; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.48, no:78; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.206, no:483; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.342; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.422, no:7263; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.1, no:1; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.IX, s.459, no:8819.

(*Inneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât*) “Ameller niyetlere göre mükâfâtlandırılır veya mükâfât alamaz, cezâ yer.” Yapılan şeyin hangi niyetle yapıldığı İslâm'da çok önemlidir, çok ana noktadır, ana esastır. Niyet iyi olunca, amel kıymet kazanır. Niyet iyi olmazsa sözün ve onu uygulamanın, icraatın hiç bir kıymeti yoktur. Ahiret için yararlı tarafı yoktur, Allah ona sevap vermez. Çünkü niyeti kötü, niyeti riyâkârlık, yâni gösteriş yapmak... O zaman hiç sevap vermez Allah.

“—İşte iyi bir şey yaptı?..”

Yaptı ama, iyi niyetle yapmadı; Allah sevap vermez. Hem sözü güzel olacak, hem de o sözü uygulayacak, hem de iyi niyetle yapacak.

Bir de buyuruyor ki Efendimiz en sonunda:

(*Ve lâ kavle ve lâ amele ve lâ niyyete illâ bi-isâbeti's-sünneh*) “Böyle hepsini güzel yapsa; sözü güzel, icraatı da güzel, niyeti de iyi; (*illâ bi-isâbeti's-sünneh*) Peygamber SAS Efendimiz'in sünnet-i seniyyesine uygun ise, o zaman sevap alır. Sünnete uygun değil de bid'at ise, Peygamber SAS Efendimiz'in sünnetine aykırı ise, o zaman sevap almaz.

Demek ki hepimizin, hepinizin sünnet-i seniyye-i nebeviyyeyi çok iyi öğrenmesi lâzım!.. Onun için, bu hadis derslerini çoğaltmalıyız! Hattâ öğrendiğimiz bu güzel hadis-i şerifleri, çocuklarımıza ezberletmeliyiz ve uygulatmalıyız.

“—Hani sen filânca hadis-i şerifi ezberlemiştin, değil mi yavrum? Ne diyordu Peygamber Efendimiz?..”

“—Dişleri fırçalamak, misvaklanmak sevap...”

“—E haydi bakalım, yatmadan evvel dişlerini misvakla!.. Haydi bakalım namaza durmadan evvel, abdest alırken, abdest aldıktan sonra dişlerini misvakla, temizle!..” diye, böyle yaptırmak, uygulattırmak da lâzım!

Sünnet-i seniyyeye uyanı, sünnet-i seniyyeyi ihyâ edeni, Allah çok büyük mükâfâtlarla mükâfâtlandıracak. Hele hele şimdi öyle bir devirde yaşıyoruz ki, İslâm’ın düşmanları başarı kazandılar. Başarı bir zamanlar bizdeydi, Fâtih Sultan Mehmed Han’daydı, düşmanları biz yenmiştik. Kânûnî zamanına kadar gâyet iyi gidiyordu. Sonra, onlar coğrafî keşiflerle başka kıtaları buldular, zengin oldular, yayıldılar, kuvvetlendiler; silahları ve sâireleri geliştirdiler. Biz onların gelişmelerini takip etmedik, vazifeyi tam yapmadık; bir...

İkincisi de; zenginledikten sonra zevke, gazele, şarkıya, Sâdâbâd eğlencelerine daldılar. Bunları edebiyatlarından, Nedim’in şiirlerinden görüyoruz. Sâdâbâd eğlencelerini duyuyoruz. Kaplumbağaların üzerine mum dikip de bahçelerde gezdirdiklerini, şairin diliyle “Geh varıp havz kenarında hırâmân olduklarını” biliyoruz. O zevkler, o sefâlar, o mahbuplar, o gül renkli şaraplar... Onların hepsi birikti, birikti; sonra başarısızlıklar bizi bu duruma düşürdü.

Ne yapmak lâzım?.. Gerçeklere dönmemiz lâzım! Allah'ın istediği gibi, güzel ahlâklı, Fâtih gibi, o ilk mübârek mücâhidler gibi, o mübârek alimler gibi, Molla Gürânî'ler gibi, Akşemseddin'ler gibi, Mevlânâ'lar, Yunus'lar gibi olmalıyız ki, onların kazandığı başarılar gibi başarıların yolu da bize açılsın!..

Onun için sünnet-i seniyyeyi güzelce öğreneceğiz. Her şeyimizi SAS Efendimiz'in yoluna, haline, sözüne, emrine uyduracağız. Peygamber Efendimiz'in sevdiği müslüman olacağız.

Şimdi bu devirde, düşmanlarımız bizden ileri gitmiş, başarı da kazanmışlar. Şimdi herkes sanıyor ki, bu başarıyı sağlayanların her şeyi güzel... Hayır her şeyleri güzel değil. Meselâ, bu afyon tiryakilikleri güzel değil!.. Sen de kabul edersin ki, bu esrarkeşlikleri güzel değil!.. Diğer ahlâkî kusurları güzel değil!.. Aile bağlarının zayıflığı güzel değil!.. Kadının kocaya sadakat göstermemesi güzel değil!.. Kapitalistin işçinin emeğini, haksızlık yapıp sömürmesi güzel değil!..

Kendileri dahi kötülüklerini anlayıp tenkitlerini yapıyorlar. İçlerindeki bilen insanlar, “Batıyoruz, yanlış oluyor!” diye bangır bangır bağırıp, hatalarını ortaya döküp, kendi toplumlarını ikaz etmeye çalışıyorlar.

Ama bizde şimdi, “Hah, bunların her şeyi iyi!” diye, onlara şuursuz bir hayranlık belirmiş; kendi güzelliklerimizi bırakıyoruz, onların

çirkinliklerini alıyoruz, bozuluyoruz. Bozulma, dejenerasyon dediğimiz, tefessüh etme, kokuşma dediğimiz şey oluyor.

Ticârî hayatta dürüstlük kalmadı, ticârî hayat çöküyor, iktisâdî hayat çöküyor, adalet çöküyor, yönetim çöküyor... İnsaf, merhamet kalmıyor, birlik beraberlik kalmıyor... Memleketi ayakta tutan, ülkeyi ileri götüren bütün iyi şeyler kaybolunca, bütün kötülükler ayağa kalkıp ortaya çıkınca, o zaman düşmanların karşısında perişan duruma düşüyoruz. Müslümanlar bu durumdan dolayı mağlub oluyorlar. Derbederlikten, işleri bilmemekten zarara uğruyorlar.

Sünnet-i seniyyeye döneceğiz, dinimizin güzelliklerini göreceğiz, Allah'ın sevdiği kul olacağız; Allah'ın, Peygamber'in istediği şekilde çalışacağız ki, başarıya ulaşalım!.. Aksi takdirde böyle bu cezalar devam eder.

c. Kardeşinin Alışverişine Saygı

Bir de bunun bir misali olacak galiba, üçüncü bir hadis-i şerifi okumak istiyorum. Abdullah ibn-i Ömer RA'dan, sağlam kaynaklarda rivayet edilmiş olan bir hadis-i şerif. Sonra niye bu hadis-i şerifi okuduğumu da açıklayacağım sizlere.

أَلْ يَبِعُ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَالْ يَخْطُبُ عَلَى
خِطْبَةِ أَخِيهِ إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ لَهُ

(عب. عم. م. د. ن. عن ابن عمر)

Diyor ki Peygamber Efendimiz SAS:⁸

RE. 482/15 (*Lâ yebii'r-racülü alâ bey'i ahîhi, ve lâ yahtub alâ hıtbeti ahîhi, illâ en ye'zene lehû.*)

Bu hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

(*Lâ yebi'*) “Satın almasın!” (*Lâ yebii'r-racülü*).
Lâ nehiy, nehy-i gâib; nehyediyor, yasaklıyor
Peygamber Efendimiz: “Adam satın almasın!”

⁸ Müslim, *Sahîh*, c.II, s.1032, no:1412; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.634, no:2081; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.21, no:4722; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.162, no:510; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.VIII, s.199, no:14868; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IV, s.45, no:17633; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.344, no:10671; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.244, no:756; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.446, no:3042; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1221; İbn-i Abdi'l-Ber, *Temhîd*, c.XIII, s.324; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.181, no:2176; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.IV, s.133, no:9557.

Buhârî, *Sahîh*, c.II, s.752, no:2033; Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.440, no:1134; Neseî, *Sünen*, c.VI, s.71, no:3239; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.318, no:8209; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.248, no:8540; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.X, s.292, no:5887; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.VIII, s.198, no:14867; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.508, no:11152; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.344, no:10672; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.276, no:5356; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.171, no:3028; Hamîdî, *Müsned*, c.II, s.445, no:1026; Dâra Kutnî, *İlel*, c.IX, s.135; Ebû Hüreyre RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.II, s.1034, no:1414; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.147, no:17366; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVII, s.316, no:874; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.346, no:10681; Ukbe ibn-i Âmir RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.97, no:4038; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.10, no:248; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.123, no:912, Semüre ibn-i Cündeb RA'dan. İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XVIII, s.294; Ebû'd-Derdâ RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVIII, s.242, no:606; İmran ibn-i Husayn RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.69, no:9557; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XXXIX, s.426, no:42834.

(*Lâ yebîi'r-racûlü alâ bey'i ahîhi*) “Müslüman kardeşinin satın almaya müşteri olduğu, tâlip olduğu mala, o tâlip iken, başka birisi de müşteri olarak ortaya çıkıp almaya kalkışmasın!”

Neden?.. Ona ayıp olur. O alışveriş yapıyor; dur bakalım alacaksa alsın, almayacaksa sen o zaman gidersin. Ona vermedi, sen de başka fiyat verirsin, belki sen alırsın.

Ama tam o alış-veriş yaparken, “Ona satma, bana sat!” diyor. Peygamber Efendimiz bunu yasaklıyor. Bu kardeşliğe uygun değil. İslâm’a uygun değil. “Sizden bir adam, müslüman kardeşinin alışverişine gidip, onun alışverişini üzerine müşteri olup, aynı mala talip olmasın!” diyor.

(*Ve lâ yahtub alâ hıtbeti ehîhi*) Delikanlı gitmiş, bir kıza evlenme teklif edecek, ailesinden isteyecek; velisinden, babasından neyse... Bir kıza nikâh teklif edecek, evlenme teklif edecek, tâlib olacak... O sırada geliyor, “Onunla evlenme, benimle evlen!” diyor. Öyle yapmasın. Yâni, kardeşinin istediği kadına, kadının nikâhına o, o anda tâlib olmasın.

(*İllâ en ye'zene lehû*) Ancak o kardeşi, “Ben almıyorum, vazgeçtim. Buyur kardeşim, alacaksan sen al!” diye ona izin verirse, izin verdikten sonra tâlip olsun. Yoksa o müşteriyken, o istiyorken berikisi gelip de onun isteği üzerine, rakip olarak onun karşısına çıkmasın.

İslâmî terbiye, alış veriş terbiyesi, İslâm kardeşliği böyle. Birisi malı alırken, o malına müşteri olunmaz. Zaten medenî dünyada da, birisiyle konuşup dururken, ötekisinin konuşmasını dinlemez bile adam. Onunla konuşmayı bitirir, ondan sonra, “Buyur, siz de bir şey istiyorsanız söyleyin!” der, sırayla der. Her şey böyle... Tam o esnada, “Hey ben de istiyorum!” filan diye olmaz bu iş. Birisi bittikten sonra olur.

Şimdi bunu niye söyledim, anlatayım: Bizim burada, bir firma geldi büyük çarşı açacak, büyük bir ticârethâne açacak.

Bir yere, çok büyük bir araziye müşteri olmuş, onu alacak. “Ben bunu almak istiyorum!” demiş. Bu Avustralya’da oluyor.

Yine Türkiye’den bir başka büyük firma, kalkmış gelmiş, aynı yeri almağa... “Bunu ben alacağım!” demiş. Bilip duruyor ötekisi müşteri olmuş; “Bunu ben alacağım!” diye talip oluyor.

Şimdi bana bunu bildirdiler. Ben dedim ki:

“—Olmaz, Peygamber Efendimiz’in hadisi var: ‘Bir kardeşin tâlip olduğu mala o işini bitirmeden, vazgeçmeden bir başkası tâlip olamaz!’ Bu hadise aykırı, bunu söyleyin!” dedim.

Çünkü ikinci firmanın mümessili, eskiden camide hocalık yapmış birisi... Ona gitmiş, söylemişler. “Bak böyle söylüyor Hocamız!” demişler.

“—Bu ticarettir, rekabettir; yaparım!” demiş...

Yapamazsın!.. İşte hadis-i şerif, *Râmûzü'l-Ehâdis* kitabının

482. sayfasının 15. hadis-i şerifi. İmam Müslim'den, İmam Ebû Dâvud'dan, İmam Neseî'den bir hadis-i şerif. Abdullah ibn-i Ömer RA rivayet etmiş. Fıkıh kitaplarını aç, nereye bakarsan bak!..

Sonuç ne oldu?.. Tabii o imam kardeşimiz bir kere, bu düşüncesiyle hata etti, günaha girdi. Başka ne oldu? Avustralyalı adam da ondan dolayı fiyatı arttırdı, şu kadar yüz bin daha pahalıya mal oldu bu birinci Türk firmasına... Kim yaptı bu işi... Öteki Türk firması yaptı.

Ayıp!.. Hem ayıp, hem de günah!.. Hem aynı milletin evlâtları olduğumuz için ayıp, çünkü zararı biz çekmiş olduk. Hem de aynı dinin mensubları olduğumuz için ayıp!.. Hem de hocaya îkaz edildiği, söylendiği halde onun omuz silkelemesi, bu ticârettir demesi ayıp!..

Bunlar neden oluyor?.. İşte cahillikten oluyor. Bir çeşit cahillik, sünnet-i seniyyeyi bilmemek, fıkıhı bilmemek... Ondan sonra da ortaya büyük zararlar çıkıyor. Ahirette de tabii onun hesabını verecek.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi hatâlı hareket etmekten koru-sun...

Her işimizi rızasına uygun yapmaya muvaffak eylesin... Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû, aziz izleyiciler ve dinleyiciler!...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

02. 06. 2000 - AVUSTRALYA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

